

مقاله علمی پژوهشی

سنجش مشارکت اجتماعی پایدار در تحقق بهبود کیفیت زیست شهری، مطالعه موردی: شهر پارس آباد مغان

یوسف درویشی

استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور تهران. ایران.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۸/۲۷ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۷/۰۷

Measuring Sustainable Social Participation in Improving the Quality of Urban Living (Case Study: Parsabad Moghan)

Youssef Darvishi

Assistant Professor, Dep of Geography; Urban Planning, University of Payame Nour, Iran.

Received: 2020/11/17 Accepted: 2021/09/29

Abstract

The aim of this study was to determine the role of sustainable social participation in improving the quality of urban life in Parsabad, Ardabil province. In terms of nature, the research is a descriptive-analytical study that was conducted by survey method. The statistical population of the study included citizens over 18 years of age in the city of Parsabad Moghan. Using the Cochran sample size determination formula, 380 people were determined as the sample size. The studied samples were selected using random sampling method. The data collection tool was a researcher-made questionnaire that its reliability with a coefficient higher than 0.7 was confirmed using Cronbach's alpha test. The independent variable of research (social participation) included the independent components of the study including reciprocal relationship, mutual commitment, mutual expectation. According to the research findings, the components of reciprocity, mutual commitment and sense of belonging simultaneously have a significant effect on sustainable development. Examining the simultaneous effect of four components of social participation on sustainable urban development and implementation in the territory of an inter-city city can be a new approach in this field of urban studies.

Keywords

Social Participation, Sustainable Development, Urban Biological Quality, Parsabad.

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین نقش مشارکت اجتماعی پایدار در تحقق بهبود کیفیت زیست شهری در شهر پارس‌آباد استان اردبیل بوده است. تحقیق از نظر ماهیت یک مطالعه توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود که با روش پیمایش اجرا گردید. جامعه آماری تحقیق شامل شهروندان بالای ۱۸ سال شهر پارس‌آباد مغان بودند که با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران تعداد ۳۸۰ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین گردید. نمونه‌های مورد مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته بوده است که با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی آن با ضریب بالاتر از ۰/۷، مورد تأیید قرار گرفت. متغیر مستقل تحقیق (مشارکت اجتماعی) شامل مؤلفه‌های مستقل مطالعه شامل رابطه متقابل، تعهد متقابل، انتظار متقابل، بود. طبق یافته‌های تحقیق، مؤلفه‌های رابطه متقابل، تعهد متقابل و حس تعلق به صورت همزمان بر توسعه پایدار تأثیر معنادار دارند. بررسی تأثیر همزمان چهار مؤلفه مشارکت اجتماعی بر توسعه پایدار شهری و اجرا در قلمرو یک شهر میان‌اندام، می‌تواند رویکردی جدید در این حوزه مطالعات شهری باشد.

واژگان کلیدی

مشارکت اجتماعی، توسعه پایدار، کیفیت زیست شهری، پارس‌آباد.

مقدمه

ارائه خدمات در شهرهای امروزی با نیازهای فزاینده شهروندان، مستلزم ساز و کارهای نوین است. سازمان‌های مردم نهاد که بستر شکل‌گیری مشارکت داوطلبانه شهروندان را ایجاد می‌کنند، از جمله این سازوکارها به شمار می‌آیند (پاکرو و ستارزاده، ۱۳۹۹: ۱۷۹).

مشارکت اجتماعی یکی از عناصر تشکیل دهنده قدرت جوامع و توانمندسازی جامعه است و با بحث توسعه و مخصوصاً توسعه پایدار جایگاه ویژه‌ای در برنامه‌ریزی و جریان‌های توسعه در کشورهای در حال توسعه پیدا کرده است (علوی تبار، ۱۳۸۰: ۱۲۳). مشارکت شهری برای نظام مدیریت شهری و توسعه شهری کارکردهای گوناگونی مانند کارکردها افزایش دسترسی به اطلاعات شهری، تعیین شقوق توسعه شهری، تعیین اولویت‌ها و نیازهای شهروندان و کوشش جمعی برای اجرای پروژه توسعه شهری می‌باشد (مبارکی و صلاحی، ۱۳۹۱: ۳۹۰). در سال‌های اخیر لزوم مشارکت مردمی در مراحل مختلف تکوین فرایند توسعه، مورد توجه جدی قرار گرفته است و توجه به فعالیت‌های مشارکتی مردم، راهبرد جدید توسعه عنوان شده است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۵). هدف از توسعه پایدار شهری، بهبود کیفیت زندگی جمعیت شهری است. اقدامات لازم برای بهبود کیفیت زندگی، نیازمند چارچوبی ساده‌ای برای تحلیل توسعه پایدار شهری است و این چارچوب نیازمند مشارکت افراد است (Deakin, M; Reid, A, 2014: 40).

در بیشتر شهرهای در حال توسعه جهان، بخش غیررسمی نقش اساسی را در مدیریت ایفا می‌کنند. این بخش معمولاً خدمات غیر قابل ارائه توسط بخش رسمی را ارائه می‌دهد (Chidi, N; Anyadike Raymond, N.C, 2012: 313). توسعه از مردم، با مردم و برای مردم است؛ بنابراین بسترسازی لازم برای مشارکت اجتماعی شهروندان و درک جایگاه آنان در هر برنامه‌ریزی توسعه، بسیار ضروری است (زاهدانی و زهری بیدگلی، ۱۳۹۱: ۸۹).

امروزه مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و کلیه فعالیت‌ها و امور شهری، مورد توجه مدیران، برنامه‌ریزان و صاحب‌نظران توسعه اجتماعی قرار گرفته است. مشارکت، فرایند درگیر شدن کلیه گروه‌های مردم در همه مراحل توسعه جهت ظهور توانایی‌ها، قابلیت‌ها و در نتیجه رشد و تعالی مادی و معنوی آنهاست (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۰).

هدف اصلی مدیران و برنامه‌ریزان از طرح مفهوم مشارکت، نگاهی ابزاری است در جهت تأمین منافع عمده‌ی برنامه‌ریزان و کارفرمایان. طوری که در بخش عمده‌ای از طرح‌ها، نظرخواهی از شهروندان صورت نمی‌گیرد؛ حق اعتراض به طرح و نظارت شهروندان وجود ندارد؛ و جریان اطلاعات عمدتاً یکسویه است (حسینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۴). شکل نگرفتن مشارکت محور که مبتنی بر کنش متقابل و فعالانه و متعهدانه تمامی ذینفعان و بازیگران کلیدی دخیل در مدیریت شهری است، یکی از علتهای اساسی و شاید علت اصلی تمامی مسائل و مشکلات می‌باشد (شریفیان، ۱۳۸۰: ۲۰).

در نظریه‌های رایج جهانی امروز نیز یکی از اصلی‌ترین و مقبول‌ترین راهبردها برای نیل به حداکثر مطلوبیت و پایداری، مشارکت می‌باشد، زندگی به شیوه شهری بر نحوه برقراری ارتباط انسانها با یک دیگر و مکانی که در آن سکونت دارند، تأثیرگذار است. در چنین شرایطی، اگر شهرنشینان به کمک دولتها و حکومتها نیاید و در حیات مدنی جامعه دخیل نگردد، خطر تمرکز امور، دورشدن از دموکراسی، کاهش کارایی، افزایش هزینه‌ها، یکسان‌سازی امور و کاهش خلاقیت و طراوت در زندگی شهری، به وجود خواهد آمد (Deakin, M & Reid, A, 2014: 90).

متأسفانه امروزه شهروندان در اداره امور شهر و برنامه‌ریزی برای آن، نقش عمده‌ای نداشته و بعد از شرکت در انتخاب اعضای شوراها، فعالیت مؤثر دیگری ندارند. در واقع بخش عمده‌ای از مفهوم مشارکت در ایران، در همان بخش اول که مشارکت شعاری است، باقی مانده است و لذا با توجه به اهمیت موضوع مشارکت، بررسی شاخص‌ها و مولفه‌های مشارکت اجتماعی بر توسعه پایدار شهری از اهمیت خاصی در جوامع شهری برخوردار است.

شهر پارس آباد که یکی از شهرهای مرزی استان اردبیل به دنبال ورود و اسکان تدریجی عشایر مرزی آذربایجان رشد و توسعه پیدا کرده است، در حال حاضر بحث توسعه پایدار و مشارکت اجتماعی در این شهر رو به رشد مهم به نظر می‌رسد. بنابراین، هدف اصلی مطالعه حاضر بررسی نقش تأثیرات متقابل مشارکت اجتماعی و توسعه پایدار شهری در شهر پارس آباد از چهار مولفه مشارکت شامل ارتباط متقابل شهروندان - تعهد متقابل شهروندان - انتظارات متقابل شهروندان و احساس تعلق می‌باشد (شکل ۱). سؤال اصلی این پژوهش عبارت است از اینکه: آیا بین مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری در شهرستان پارس - آباد رابطه معنادار وجود دارد؟

مبانی نظری

چارچوب نظری

برنامه‌ریزی شهری در چارچوب توسعه پایدار شهری، از موضوعات اساسی مطرح شده در تدوین الگوی توسعه شهری و منطقه‌ای است، یکی از مؤلفه‌های توسعه پایدار شهری، مشارکت شهروندان در انموری شهری می‌باشد (کریمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۲). به اعتقاد صاحب نظران، مشارکت موجب افزایش شایستگی و کرامت در افراد می‌گردد و به عنوان یک عنصر حیاتی در فرایند مدیریت شهری، حلقه گمشده فرایند توسعه شهری محسوب می‌شود. افزایش مشارکت مردم در امور شهری، می‌تواند در ایجاد تعادل شهری، نقش ارزنده‌ای را ایفاء نماید. اگر شهروندان مشارکت در شهر را به منزله مشارکت در سرنوشت خویش بدانند، می‌توانند در قالب گروه‌های کاری به شکل گیری و تقویت خصایصی نظیر خودرهبی و خود مسئولیت‌ورزی مبادرت ورزیده و زمینه را برای تغییر و تحول در جهت تلطیف و پویایی شهری آماده نمایند (زالی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۸).

امروزه توسعه پایدار شهری به کانون تمامی مباحث مدیران و مسؤولین و اندیشمندان حوزه‌های شهری جهت ایجاد و ارتقاء شهرهایی با کیفیت بالای زندگی تبدیل شده‌است. بررسی‌ها در سطح بین‌المللی نشان می‌دهد که مشارکت شهروندان در مسائل و مشکلات حوزه‌های مختلف، از جمله مؤلفه‌ی کلیدی در جهت دستیابی به توسعه‌ی پایدار شهری می‌باشد.

در این راستا ال رازک و ال الا (۲۰۱۱) شکلی از مشارکت را بیان می‌کنند که شامل ارائه اطلاعاتی به گروه‌های مردمی است که در حل مسائل، مشاوره، برقراری رابطه مستقیم با جامعه از طریق ایجاد مشارکت پایدار، تصمیم‌گیری‌ها و جایگزین‌ها، کمک کننده است شهروندی هم در بردارنده‌ی مسئولیت‌ها، وظایف و تعهدات متقابل، شبکه‌ی روابط و درک متقابل است که کنش فعالانه را در زندگی اجتماعی ضروری می‌سازد (پیران، ۱۳۷۶: ۱۱۵). روسو معتقد است که فقط مردم وظیفه مشارکت در جامعه را ندارند، بلکه جامعه نیز باید بازخوردی برای افراد داشته باشد تا زمینه‌های احساس تعلق و انجام تعهد وظایف در آنان ایجاد و تداوم یابد (رجبی، ۱۳۹۰: ۱۰۳). در کل، رفتارهای مشارکتی متأثر از زمینه‌های عینی و ذهنی است که بخشی از آن، از خصایص درونی و بخشی دیگر، از عوامل بیرونی ناشی می‌شود. این عناصر در رابطه متقابل میان اعضای جامعه در کنش‌های اجتماعی شکل می‌گیرد و توسط ساختارهای جامعه واقعی‌تر می‌شود (موسایی و شیانی، ۱۳۸۹: ۲۵۲).

افزایش مشارکت مردم در امور شهری، می‌تواند منجر به بروز ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های نهفته مردمی شده؛ آنها را با محدودیت‌ها و امکانات طرح در هریک از مراحل آن آشنا سازد. علاوه بر آن در تقویت اعتماد به نفس، افزایش روحیه همکاری، تحکیم همبستگی‌های اجتماعی، افزایش قدرت روبروایی مردم با مسائل و مشکلات (دانشپور و هادیان، ۱۳۸۸: ۲) و ایجاد تعادل شهری، نقش ارزنده‌ای را ایفا مینماید. نهایت امر این که، مشارکت مردم در روند تصمیم‌گیری شهری، یکی از عناصر اصلی حکومت مردمی و از عنصر حیاتی در فرایند توسعه پایدار تلقی گردیده و از آن به عنوان حلقه مفقوده فرایند توسعه یاد می‌کنند (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۱). بررسی رشد سریع شهری در کشورهای رو به توسعه و از جمله بررسی جمعیت کشور ایران نشان می‌دهد که از ابتدای دهه ۴۰، رشد قابل توجهی به نفع جمعیت شهری به وقوع پیوسته است، به طوری که درحال حاضر رقمی بیش از ۶۸ درصد از جمعیت کشور ما را جمعیت شهرنشین تشکیل می‌دهد.

دیوید دریسکل^۲ (۲۰۰۲)، از نظریه‌پردازان مسائل شهری در اثر خود با عنوان «شهرهایی بهتر همراه با کودکان و نوجوانان» معتقد است مشارکت بر سه اصل ذیل مبتنی است: الف) توسعه در وهله اول و پیش از همه باید به نفع ساکنان محلی باشد؛ ب) مردمی که در محدوده-ی مورد برنامه‌ریزی زندگی می‌کنند، دقیق‌ترین اطلاعات را درباره آن محدوده و موضوعات مرتبط با آن دارند؛ پ) مردمی که بیشترین تاثیرات را از تصمیمات می‌پذیرند، سهم بیشتری برای مشارکت در روند تصمیم‌گیری دارند.

کنش اجتماعی مشارکت در امور شهری در یک نظام اجتماعی متشکل از ارتباط متقابل، انتظارات متقابل، تعهدات متقابل و حس تعلق اجتماعی شکل می‌گیرد. یکی از اهداف مهم تشکیل انجمن معتمدان محلات (شورایاریها) تشکلهای سازمانهای اجتماع محور و سایر نهادهای مرتبط شکل گیری شبکه گسترده ای از روابط اجتماعی و فرهنگی، ایجاد همدلی و اعتماد، ایجاد حس تعلق شهروندی، ایجاد فضای مشارکت فعال و درگیرانه و در نهایت افزایش ارتباط متقابل است (غفاری، جمشیدزاده، ۱۳۹۰: ۲۱۲). مردم از طریق برقراری روابط با یکدیگر و حفظ آن در طول زمان قادر به همکاری با یکدیگر می‌شوند تا به انجام اموری بپردازند که با به تنهایی قادر به اجرای آن نیستند یا اجرای آن با دشواریهای زیادی همراه است از سویی، مشارکت همگانی شهروندان در امور اجتماعی و تصمیم‌گیریها با درگیر ساختن همگان در امور جامعه خویش، در آنها احساس مسولیت و تعلق به جامعه را تقویت می‌کند و نوعی وحدت و انسجام اجتماعی را جایگزین

تفرقه می کند. به بیانی دیگر، مشارکت اجتماعی عامل تقویت همبستگی در شبکه‌های اجتماعی است. حضور افراد در فعالیتها و تصمیم‌گیریهای اجتماعی در بلند مدت موجب تعمیق روابط بین اعضای جامعه، افزایش احساس یگانگی، سعه صدر و تسامح و تساهل گردیده و در نتیجه به توسعه نهادهای مدنی و دموکراتیک خواهد انجامید، از سویی دیگر میزان این مشارکتها بیانگر سطح توسعه یافتگی جامعه به حساب می آید. زیرا که گستردگی، فراگیری و تنوع مشارکت اجتماعی جوامع در گرو بسط الگوهای تصمیم‌گیری، نظارت و کنترل اجتماعی دموکراتیک و کثرت گرا است (مهدوی، رحمانی خلیلی، ۱۳۸۸: ۶).

تعهد متقابل نیز یکی از عوامل همکاری در جامعه مدنی بویژه شهر می باشد. کسی که حس تعهد دارد، عضو جدایی ناپذیر گروه است. عضویت در گروه به فرد هویت می بخشد و فرد اغلب، در ارزش‌ها و تجربیات و سایر احساسات گروه درگیر می شود؛ او به گروه احترام می گذارد، به آن تعهد دارد و با آن همکاری می کند (مبارکی، صلاحی، ۱۳۹۱: ۲۷۹).

یکی از مشخصه‌های وضعیت مطلوب در شهر، برآورده شدن انتظارات شهروندان از خدمات ارائه شده توسط شهرداریهاست. با بررسی شکاف بین وضع موجود و وضع مطلوب می توان آن را تعیین نمود. هر چه شکاف بین انتظارات و خدمات ارائه شده کمتر باشد، نشان دهنده کیفیت مطلوب خدمات ارائه شده است. بدون شک، با شناخت انتظارات شهروندان و بررسی نقاط قوت و ضعف خدمات ارائه شده می توان استراتژیها و راهبردهای مناسب را برای حذف و یا لاقط کاهش این شکاف اتخاذ نمود (پرجمی، ۱۳۷۴: ۶۰).

وقتی مردم انتظارات خود را برآورده نمی بینند، مشارکت چندانی ندارند و شهرداری و نهادهای دولتی که تصور می کنند تمامی آنچه لازم بوده است؛ به انجام رسانده اند، اما مشارکتی از جانب مردم دریافت نمی کنند، سرخورده و مأیوس خواهند شد. برای تغییر این روند و اثربخش تر شدن هزینههای مصرفی، بررسی شکاف بین انتظارات مردم و خدمات ارائه شده از سوی شهرداریها، از جمله اولویتهای تحقیقی است که در بسیاری از کشورها مطرح شده است. به طور مشخص بین انتظارات و خدمات دریافتی شکاف وجود دارد. از طرف دیگر، هنگامی که این سازمانها نتوانند حداقل نیاز و انتظار را پاسخگو باشند، نمی توانند فعالیت خود را با حداکثر مشارکت آنها به مرحله اجرا درآورند.

مفهوم حس تعلق اجتماعی را می توان وابستگی به اجتماع یا گروهی معین تعریف کرد. حس تعلق اجتماعی از نیازهای اساسی انسان است و افراد سعی می کنند از طریق تعامل با دیگران، به این حس دست یابند. در واقع، افرادی که در برقراری ارتباط با دیگران موفق نیستند، برای انطباق با محیط با استرس و مشکلات زیادی روبه رو می شوند. در روانشناسی اجتماعی، تعلق به گروه نه تنها یکی از نیازهای اساسی انسان در نظر گرفته شده است، بلکه نوعی منبع قوی هویت اجتماعی نیز نامیده می شود که به فرد بسیار شکل‌گیری مفهوم «خود» کمک می کند (مبارکی، صلاحی، ۱۳۹۱: ۲۷۹). زمانی که کنشگران برای بحث و گفتگو درباره مسائل مورد علاقه خود گرد هم آمده، به نقادی می پردازند، احساس تعلق، وابستگی و وفاق جمعی به وجود می آید که مقدمه ای برای رفتارهای جمعی و مشترک است (شیانی و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱۶). روان شناسی محیطی نشان داده است تعلق مکانی نیز یکی از منابع هویت است (از نظر آسیب شناسی هم مسائل شهری دارای اهمیت زیادی است و در اصطلاح، به دل بستگی افراد به مکانها و محله‌ها و محل زندگی اشاره دارد که موجب افزایش سلامت روانی و احساس هویت و کاهش رفتارهای انحرافی افراد در محله می شود. زمانی که فردی حس تعلق اجتماعی خود را به منطقه سکونتش از دست می دهد، به آن مکان اهمیت نمی‌دهد و ناگزیر منطقه را ترک می کند و را بطه دو طرفه بین فرد و جامعه از بین می رود. با کاهش حس تعلق، روحیه منفعت طلبی شخص تقویت می شود و فرد فقط، به منافع شخصی اش می اندیشد، چنین وضعیتی به تدریج، آسفتگی و از هم گسیختگی اجتماعی را به دنبال می آورد و باعث می شود جامعه شرایط توسعه و توسعه یافتگی را در خود به وجود نیابد (مبارکی، صلاحی، ۱۳۹۱: ۲۷۸ و ۲۷۹).

اما آنچه که اهمیت اساسی دارد؛ این است که، شهرنشینی همراه با توسعه نبوده است. مسلماً نهادهای جامعه ما هم در ایجاد بستر لازم برای مشارکت اجتماعی شهروندان کوتاهی نموده‌اند. در واقع می توان اینگونه استنتاج نمود که شهرداریها نتوانسته‌اند، از نهایت پتانسیل مشارکت اجتماعی شهروندان بهره ببرند، زیرا شهرداریها خود را صرفاً به عنوان یک سازمان خدماتی معرفی نموده‌اند. بنابراین اگر شهرداری بخواهد خود را به عنوان یک نهاد اجتماعی خلاق و فعال در جامعه ما مطرح نماید، به یک پیش نیاز احتیاج دارد که همان مشارکت اجتماعی شهروندان است. بدین طریق این نهاد می‌تواند در درون همه شهروندان درونی و نهادینه شود (رهنورد، ۱۳۸۰: ۴۴).

امروزه شهرها در برنامه‌ریزی و اداره امورشان با مشکلاتی چون کمبود یا فقدان منابع درآمدی پایدار و نظام اداری و فنی ناکارآمد مواجهند که جهت حل این مشکلات و پاسخ‌گویی به چالش‌های جامعه شهری، نیاز به مشارکت مردم و سازمان‌های غیردولتی می‌باشد. مشارکت واقعی و آگاهانه مردم تنها در سایه وجود و حضور گروه‌ها و سازمان‌های جامعه مدنی و غیردولتی میسر است. که شهروندان را نسبت به حقوق، وظایف و تعهداتشان در برابر جامعه شهری و توانایی آنان را در کنترل و اداره محیط اطرافشان آگاه می‌سازند در واقع

تشکل‌های غیردولتی به عنوان راهکاری نو برای مشارکت بخشی مردم در تعیین سرنوشت خود از آن جهت در دنیای امروز اهمیت یافته‌اند که می‌توانند به عنوان حلقه واسطه میان حکومت‌ها و مردم عهده دار انتقال خواسته‌های ملت به نظام حکومتی باشند (رجبی، ۱۳۹۰: ۱۱۳).

پیشینه تحقیق

موسایی و شیانی (۱۳۸۹)، به مطالعه مشارکت در امور شهری و الزامات آن در شهر تهران پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که رابطه فرد و جامعه، نظام شخصیتی افراد و نظام اجتماعی در تعامل می‌باشد. به بیان دیگر، مشارکت اجتماعی یک حرکت نظام دار است که از افراد، گروه‌ها و جامعه سر می‌زند و هدف خاصی را دنبال می‌کند و این حرکت از شرایط و امکانات بهره‌گیری میکند و در جریان خود با موانعی نیز مواجه می‌شود.

مفرح (۱۳۸۹)، نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای تعلق اجتماعی شهروندان در محله شهری ۱۰ تهران را مورد مطالعه قرار داد. یافته‌های این پژوهش نشان داد که افزایش مشارکت، باعث ارتقای حس تعلق اجتماعی می‌شود و برای سرمایه اجتماعی چهار شاخص اعتماد، عضویت در شبکه‌ها، نوع هنجارها و آگاهی از اهمیت خاصی برخوردار است.

حسینی و همکاران (۱۳۹۱)، به تحلیل جایگاه مشارکت شهروندان و توسعه پایدار شهری در شهر سبزوار پرداختند. طبق یافته‌های مطالعه آنها: ۱. میان نوع تصرف واحد مسکونی و علاقه شهروندان به مشارکت در مدیریت شهری رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ ۲. بین تعداد سال‌های سکونت در شهر و مشارکت شهروندان در مدیریت و برنامه‌ریزی توسعه شهر رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ ۳. بین متغیر سن شهروندان و مشارکت آنان در فرایند برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدیریت توسعه شهر، رابطه معنی‌داری وجود ندارد؛ ۴. میان سطح تحصیلات شهروندان و تمایل آنان به مشارکت در امور شهر رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ ۵. میان همبستگی اجتماعی شهروندان (محلّه، ناحیه یا شهر) و سطح مشارکت آنان در فرایندهای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های مدیریت شهری رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ ۶. میان احساس تعلق مکانی شهروندان و سطح مشارکت آنان در مدیریت شهری رابطه معنی‌داری وجود دارد؛ ۷. با افزایش میزان مشارکت شهروند در فرایند برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های مدیریت توسعه شهر، بر میزان رضایت‌مندی فرد از زندگی نیز افزوده می‌شود.

ماتسیش^۱ (۲۰۰۹)، رابطه ایجاد تعهد و سرمایه اجتماعی را مطالعه نمود و به این نتیجه رسید که سرمایه اجتماعی با دو شیوه بر توسعه اجتماع محلّه‌ای اثر می‌گذارد: ساختاری و شناختی؛ از نظر ساختاری، رابطتهای بین افراد باعث ایجاد شبکه روابط اجتماعی می‌شود. این شبکه از طریق گردش اطلاعات و عقاید، باعث توسعه اجتماع محلّه‌ای می‌شود. از نظر شناختی هم، رابطتهای باعث ایجاد احساس هدفمندی، تعهد، اعتماد متقابل و تقویت هنجارهای متقابل در اعضای اجتماع محلّه می‌شود.

روش انجام پژوهش

تحقیق از نظر ماهیت یک مطالعه توصیفی-تحلیلی محسوب می‌شود که با روش پیمایش اجرا گردید. جامعه آماری تحقیق شامل شهروندان بالای ۱۸ سال شهر پارس‌آباد مغان بودند که با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران تعداد ۳۸۰ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین گردید. نمونه‌های مورد مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه محقق‌ساخته بوده است که با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ پایایی آن با ضریب بالاتر از ۰/۷، مورد تأیید قرار گرفت. متغیر مستقل تحقیق (مشارکت اجتماعی) شامل مؤلفه‌های مستقل مطالعه شامل رابطه متقابل، تعهد متقابل، انتظار متقابل، بود.

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده شد. آزمون‌های مورد استفاده عبارت بودند از: برای اطمینان از توزیع نرمال داده‌ها از آزمون اسمیرنوف-کلموگروف و برای تعیین رابطه‌ها از آزمون تحلیل واریانس و همچنین برای تعیین میزان اهمیت متغیرها از دید نمونه‌های تحقیق از آزمون Anova بهره گرفته شده است.

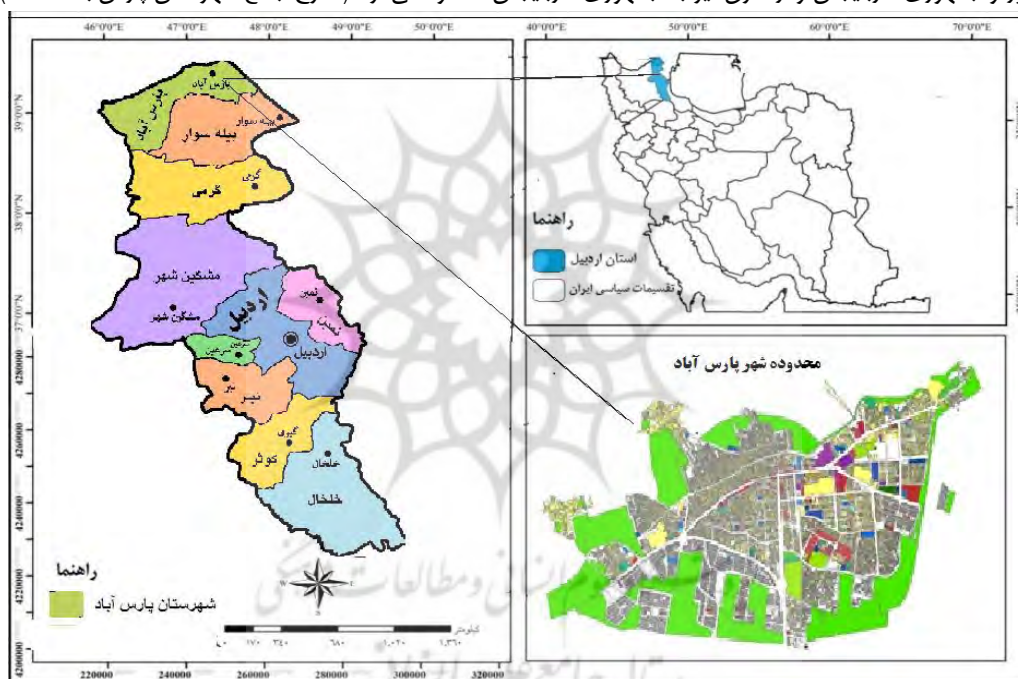
در این تحقیق چون مقیاس اندازه‌گیری فاصله‌ای است و با توجه به اینکه نتایج آزمون جدول ۱، که توزیع داده‌ها به صورت نرمال را نشان می‌دهد، لذا جهت فرضیات آماری از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و همچنین به دلیل اینکه هدف بررسی تأثیر همزمان چند متغیر مستقل را بر وابسته می‌باشد، لذا از رگرسیون چندمتغیره با روش Enter استفاده شده است و اینکه شرط استفاده از آزمون‌های پارامتری کمی بودن و نرمال بودن داده‌ها است.

جدول ۱. آزمون نرمال بودن

متغیرها	کلموگروف - اسمیرنوف	تعداد	توزیع نرمال داده‌ها	نتیجه
رابطه متقابل	۰/۹	۲۰	۰/۳۸۸	توزیع داده نرمال می‌باشد.
تعهد متقابل	۰/۹۸	۲۰	۰/۲۹	توزیع داده نرمال می‌باشد.
انتظار متقابل	۰/۷۶	۲۰	۰/۶	توزیع داده نرمال می‌باشد.
توسعه پایدار	۱/۲۲	۲۰	۰/۰۹	توزیع داده نرمال می‌باشد.

محدوده مورد مطالعه

شهر پارس‌آباد در شمالی‌ترین نقطه ایران و استان اردبیل و در کنار رودخانه ارس واقع شده است و فاصله آن از مرز آذربایجان در حدود ۱ متر می‌باشد. این شهر از شهرهای شهرستان پارس‌آباد و استان اردبیل می‌باشد که در فاصله ۲۲۰ کیلومتری شمال اردبیل و در جنوب رودخانه ارس واقع است. شهر پارس‌آباد در ۴۷ درجه و ۵۴ دقیقه طول شرقی و ۳۹ درجه و ۳۹ دقیقه عرض شمالی قرار دارد (شکل ۱). ارتفاع متوسط این شهر از سطح دریای خزر در حدود ۴۴ متر می‌باشد. مساحت شهرستان پارس‌آباد ۵۶۷/۱۵ کیلومتر مربع است و دارای ۲ بخش و ۵ دهستان و ۳۳۳ آبادی می‌باشد. شهر پارس‌آباد از شمال به رودخانه ارس و جمهوری آذربایجان، از جنوب به بیله‌سوار، از غرب به شهر اصلاندوز و جمهوری آذربایجان و از شرق نیز به جمهوری آذربایجان محدود می‌گردد (طرح جامع شهرستان پارس‌آباد، ۱۳۸۰).

شکل ۱. موقعیت استان اردبیل و شهر پارس‌آباد در تقسیمات کشوری و استانی

مأخذ: اداره مسکن و شهرسازی اردبیل، ۱۳۹۸

یافته‌ها

تحلیل توصیفی حاصل از داده‌های پرسشنامه؛ بیانگر این است که وضعیت جنسیت نمونه‌های تحقیق به پرسش‌نامه از بین ۳۸۰ نفر پاسخ دهنده‌گان، ۳۴۲ نفر یعنی ۹۰٪ مرد و ۳۸ نفر یعنی ۱۰٪ زن بودند. در توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه بر حسب جنسیت، مردان با داشتن ۹۰ درصد بیشترین مقدار فراوانی را دارا می‌باشند. وضعیت تأهل از بین ۳۸۰ نفر پاسخ دهنده‌گان، ۳۰۹ نفر یعنی ۸۱٪ متأهل و ۱۹ نفر مجرد یعنی ۱۹٪ مجرد بودند. بر حسب وضعیت تأهل، متأهلها با داشتن ۸۱ درصد بیشترین مقدار فراوانی را دارا می‌باشند. از بعد وضعیت سن بیشترین فراوانی مربوط به طبقه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال به میزان ۴۹ درصد و کمترین فراوانی به طبقه سنی بین ۲۰ تا ۳۰ سال به میزان ۴/۷ درصد می‌باشد. از لحاظ وضعیت سطح تحصیلات بیشترین درصد مربوط به سطح لیسانس با میزان ۵۱/۳ درصد و کمترین مربوط به سطح زیر دیپلم به میزان ۴/۲ درصد می‌باشد.

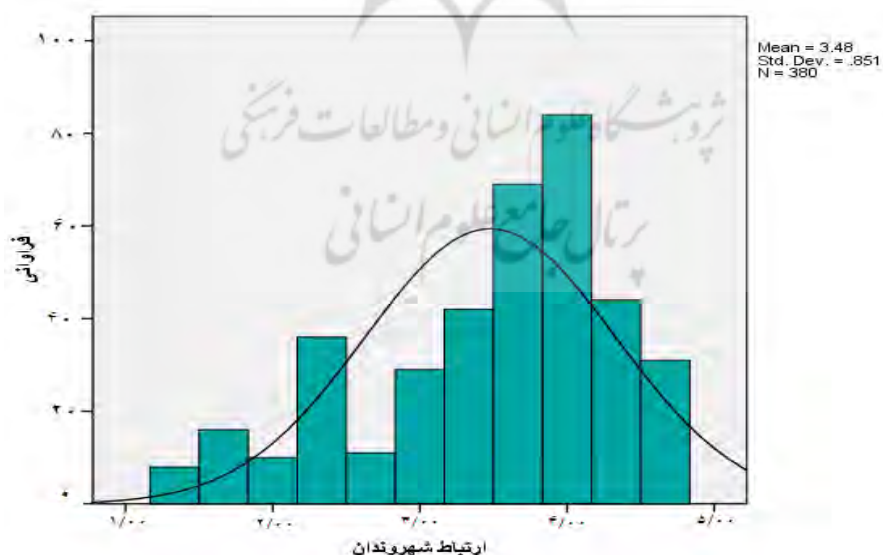
از بعد وضعیت میزان درآمد بیشترین درصد مربوط به سطح ۹۵۰ به بالا با میزان ۸۶/۳ درصد و کمترین مربوط به سطح ۷۵۰ تا ۷۵۰ به میزان ۲/۱ درصد می‌باشد. وضعیت نوع مالکیت مسکن بیشترین درصد مربوط به سطح مالکیت از نوع شخصی با میزان ۵۶/۸ درصد و

کمترین مربوط به سایر به میزان ۵/۵ درصد می‌باشد. و اینکه از لحاظ سابقه سکونت بیشترین درصد مربوط به سطح بیشتر از ۲۰ سال با میزان ۴۸/۲ درصد و کمترین مربوط به سطح کمتر از ۵ سال به میزان ۸/۲ درصد می‌باشد.

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر رابطه متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری که در جدول ۲، ارائه شده است، بیانگر این است که میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سوالات و همچنین میانگین کل سوالات متغیر اول ۳/۴۸ می‌باشد که از میانگین نظری یعنی مقدار ۳ بیشتر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سوالات پرسش‌نامه گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم را بیشتر انتخاب نموده‌اند. یعنی فراوانی گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم نسبت به گزینه‌های دیگر بیشتر است. به عبارتی از دید پاسخ دهندگان، در مشارکت اجتماعی شهروندان رابطه متقابل شهروندان بالاتر از حد متوسط است. همچنین پاسخ‌های داده شده به سوالات باز مربوط به متغیر رابطه متقابل شهروندان، مبنی بر اینکه «در چه زمینه‌هایی رابطه شما با مسئولان می‌تواند موثر واقع شود»، بیانگر این است که اکثر شهروندان به به مشارکت خود در زمینه اجتماعی، سیاسی، هنری، ترافیک شهر، تبادل نظر بین مسئولان و شهروندان، اصلاح عابر پیاده، ایجاد و حفظ و نگهداری فضای سبز شهری، ایجاد فضایی جهت انتقال مشکلات منطقه ابراز داشتند. که کاملاً همسو با سوالات بسته می‌باشد.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیر رابطه متقابل

انحراف معیار	مد	میانگین	فراوانی کل	فراوانی پاسخ‌ها					سوال‌ها (گویه‌ها)
				کاملاً مخالفم	مخالفم	نظری ندارم	موافقم	کاملاً موافقم	
۰/۹۳	۴	۳/۱۹	۳۸۰	-	۱۸۸	۹۹	۷۳	۲۰	ساکنان این منطقه با همدیگر و با نهادهای مردمی تعامل سازنده دارند.
۰/۹۵	۴	۳/۷۶	۳۸۰	۹۰	۱۴۹	۱۱۱	۲۲	۸	توان فردی خود را برای رابطه و تفاهم با دیگران تقویت می‌کنم.
۱/۰۸	۴	۳/۴۷	۳۸۰	۵۵	۱۶۹	۷۸	۵۷	۲۱	در تصمیم‌گیری‌های مربوط به شهر دخالت می‌کنم و نظر خود را در این زمینه بیان می‌کنم.
۰/۸۵	۴	۳/۴۸	۱۱۴۰	۱۴۵	۵۰۶	۲۸۸	۱۵۲	۴۹	کل

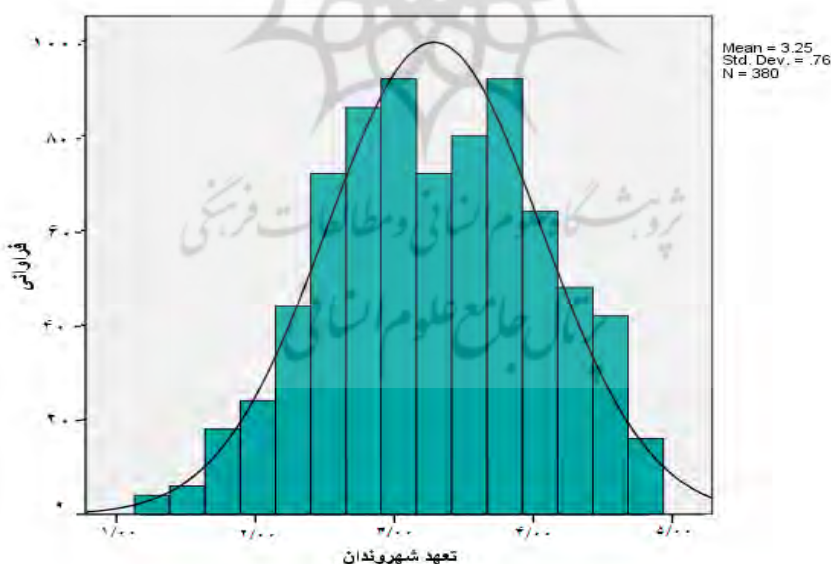
شکل ۲. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر رابطه شهروندان

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر رابطه متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری که در جدول ۳ ارائه شده است، بیانگر این است که، میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سوالات و همچنین میانگین کل سوالات ۳/۲۵ بوده و لذا از میانگین نظری یعنی مقدار ۳ بیشتر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سوالات پرسش‌نامه گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم را بیشتر انتخاب نموده‌اند و بنابراین فراوانی گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم نسبت به گزینه‌های دیگر بیشتر است. به عبارتی از دید پاسخ دهندگان، تعهد

شهروندان نسبت به شهر بالاتر از حد متوسط است. همچنین پاسخهای داده شده به سوالات باز مربوط به متغیر تعهد متقابل شهروندان، مبنی بر اینکه «در کدام مباحث شهروندی به تعهد خود عمل کرده اید؟»، نشان دهند این است که شهروندان به عواملی مانند رعایت حقوق دیگران، رعایت ترافیک، پرداخت مالیات، استفاده حداقل از وسایل نقلیه شخصی، تعاون و همکاری، پرداخت به موقع قبض گاز- تلفن- برق و....، عوارض شهرداری، عوارض مسکن، بیمه، تعهد اخلاقی، حفظ پاکیزگی و نظافت شهر و محل زندگی و محل کار، صرفه‌جویی در مصرف گاز، برق و...، شرکت در امورات خیریه اشاره نموده و این نشان از پایداری تعهد شهروندی شهروندان شهر پارس آباد نسبت به شهر خود در جهت توسعه پایدار شهری می‌باشد، در نتیجه نتایج سوالات بسته و باز نشان از تأثیر رابطه این دو متغیر می‌باشد.

جدول ۳. تحلیل توصیفی متغیر تعهد متقابل شهروندان

سوال‌ها (گویه‌ها)	فراوانی پاسخ‌ها						
	کاملاً مخالفم	مخالفم	فقط تا حد اندک	مؤقتاً موافقم	کاملاً موافقم	فراوانی کل	میانگین
من ترجیح می‌دهم، زبله‌ها را به جای خیابان‌ها در سطل زباله بیندازم و زباله منزل خود را به موقع بیرون می‌گذارم	۱۱	۲۸	۲۹	۱۴۳	۱۶۹	۳۸۰	۴/۱۳
در طول یک سال گذشته عوارض شهرداری را به موقع پرداخت کرده‌ام.	۱۳	۹۷	۹۰	۱۲۲	۵۸	۳۸۰	۳/۳
مسئولان شهر در جهت رفاه‌آوردن امکانات لازم را در اختیار ما قرار می‌دهند.	۱۲۳	۱۲۱	۸۹	۴۸	-	۳۸۰	۲/۱۶
به ساکنینی که برای دیگران مزاحمت ایجاد می‌کنند تذکر می‌دهم.	۳۷	۵۷	۶۲	۱۶۵	۵۹	۳۸۰	۳/۴
کل	۱۸۴	۳۰۳	۲۷۰	۴۷۸	۲۸۶	۱۵۲۰	۳/۲۵

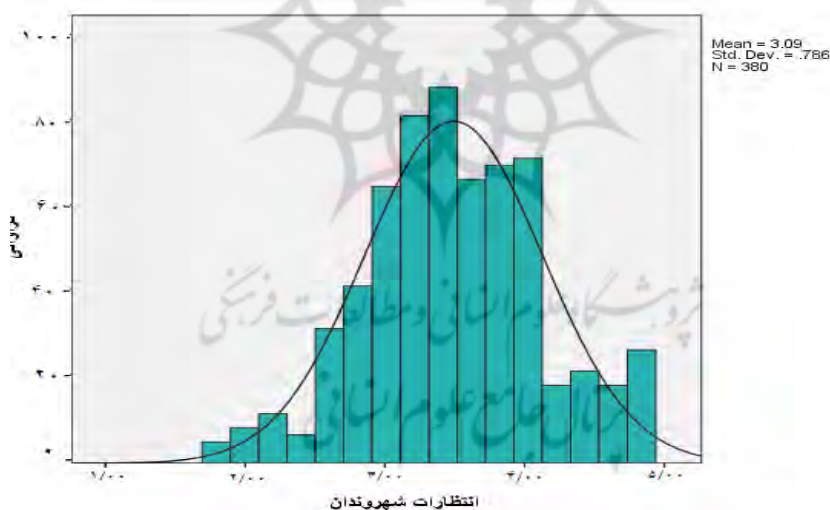
شکل ۳. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر تعهد متقابل شهروندان

اطلاعات توصیفی مربوط متغیر انتظارات شهروندان که در جدول ۴، ارائه شده است، بیانگر این است که، میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سوالات و همچنین میانگین کل سوالات ۳/۰۹ بوده و در نتیجه از میانگین نظری یعنی مقدار ۳ بیشتر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق پاسخ به سوالات پرسش‌نامه گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم را بیشتر انتخاب نموده‌اند و بنابراین فراوانی گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم نسبت به گزینه‌های دیگر بیشتر است. به عبارتی از دید پاسخ دهندگان، انتظارات شهروندان از مسئولان شهر بالاتر از حد متوسط است.

همچنین پاسخ‌های داده شده به سوالات باز مربوط به متغیر انتظارات متقابل شهروندان، مبنی بر اینکه «چه انتظاری از مسئولان شهر دارید؟»، به انتظاراتی از جمله اشتغال‌زایی برای جوانان، مسئولیت‌پذیر بودن، عمل به وعده‌ها، آینده نگر بودن، منافع شخصی را به منافع عموم ترجیح ندادن، رسیدگی به زیرساخت‌های خیابان‌ها و کوچه‌ها و سد معبرها، اختصاص دادن محل مناسب و مشخصی برای تمام دست‌فروشان، ایجاد فضای تفریحی و فرهنگی و گردشگری اصلاح وضع ظاهری ساختمان‌های روبه معابر عمومی، کنترل و بهبود ترافیک شهر، کاستن از بروکراسی، اهمیت دادن به ایده‌ها و نظرات مردم، ایجاد تفریح مناسب و سالم برای نسل جدید اشاره نموده‌اند که این نشان از انتظار شهروندان شهر پارس‌آباد از مسئولین در جهت ارتقاء کیفیت زندگی در سکونتگاه زیست خود است.

جدول ۴. تحلیل توصیفی متغیر انتظارات شهروندان

انحراف معیار	مد	میانگین	فراوانی کل	فراوانی پاسخ‌ها				سوال‌ها (گویه‌ها)	
				کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم		کاملاً مخالفم
۱/۱۳	۳	۲/۵۴	۳۸۰	۲۶	۳۵	۱۴۴	۸۹	۸۶	رابطه صمیمی بین شهروندان و مسئولان شهر برقرار است.
۱/۰۳	۱	۱/۹۶	۳۸۰	۴	۴۲	۴۳	۱۳۴	۱۵۷	مسئولان به موقع به مشکلات شهر رسیدگی می‌کنند و خدمات مطمئن را فراهم می‌کنند
۱/۰۲	۴	۳/۹۱	۳۸۰	۱۱۷	۱۶۵	۶۰	۲۳	۱۵	به عنوان یک شهروند از خدماتی که ارائه می‌شود استفاده درست می‌کنم.
۱/۰۸	۴	۳/۹۶	۳۸۰	۱۳۳	۱۶۵	۳۸	۲۴	۲۰	اگر در شهر محیط آرم بخشی را برای ما فراهم شود من در تداوم چنین محیطی همکاری می‌کنم.
-۰/۷۸	۳	۳/۰۹	۱۵۲۰	۲۸۰	۴۰۷	۲۸۵	۲۷۰	۲۷۸	کل

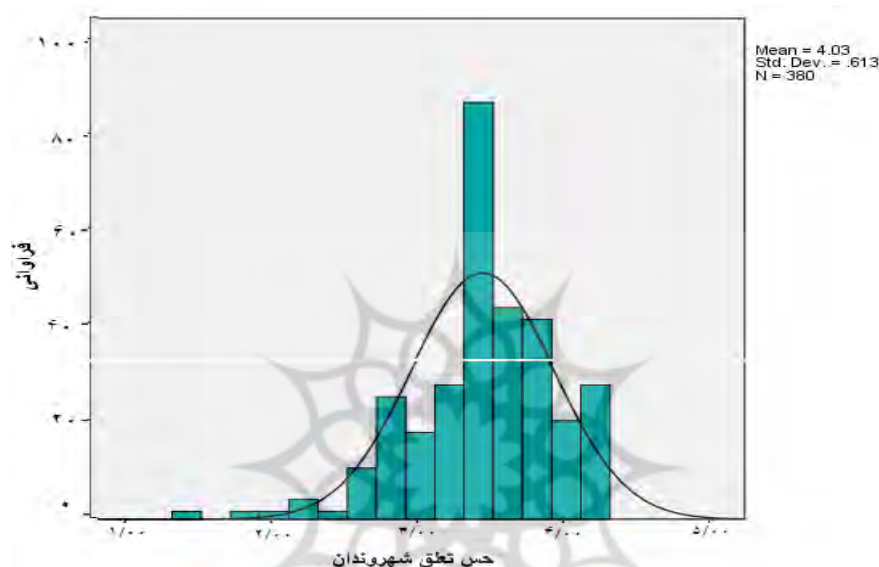

شکل ۴. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر انتظارات شهروندان

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر حس تعلق شهروندان که در جدول ۵ ارائه شده است، بیانگر این است که میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سوالات و همچنین میانگین کل سوالات ۴/۰۳ می‌باشد و نشان می‌دهد که از میانگین نظری یعنی مقدار ۳ بیشتر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سوالات پرسش نامه گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم را بیشتر انتخاب نموده‌اند و لذا فراوانی گزینه‌های موافقم و کاملاً موافقم نسبت به گزینه‌های دیگر بیشتر است. به عبارتی از دید پاسخ دهندگان، حس تعلق شهروندان نسبت به شهر بالاتر از حد متوسط است. همچنین پاسخ‌های داده شده به سوالات باز مربوط به متغیر حس تعلق شهروندان، مبنی بر اینکه «در چه زمینه‌هایی نسبت به محل زندگی خود احساس تعلق و حس مسئولیت داشته و احساس آرامش و لذت زندگی می‌کنید؟» به احساساتی از جمله اطمینان و ابراز همدردی با همسایه‌ها، حس داشتن محیط سالم از لحاظ بهداشت و امنیت، حس آرامش در محل زندگی، حس دلبستگی به خاطرات زندگی در محل زندگی خود اشاره کردند.

جدول ۵. تحلیل توصیفی متغیر حس تعلق شهروندان

انحراف معیار	مد	میانگین	فراوانی کل	فراوانی پاسخ ها					سوالها (گویهها)
				کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	
۰/۷۶	۴	۴/۲۱	۳۸۰	۱۳۴	۲۱۱	۲۱	۹	۵	من به مکان زندگی خود اهمیت می‌دهم و از زندگی در آن لذت می‌برم
۰/۸۶	۴	۴/۰۱	۳۸۰	۱۰۹	۲۰۰	۴۳	۲۴	۴	من حاضر به ترک مکان زندگی خود نیستم.
۰/۹۷	۴	۳/۳۹	۳۸۰	۱۱۰	۱۷۷	۶۴	۱۵	۱۴	به محله خود دلبستگی دارم و به ادامه زندگی در این منطقه تمایل دارم.
۰/۶۷	۴	۳/۹۷	۳۸۰	۷۰	۲۴۱	۶۱	۶	۲	اگر نیاز به کمک کوچکی داشته باشم می‌توانم از یکی از همسایه‌ها کمک بگیرم.
۰/۶۱	۴	۴/۰۳	۱۵۲۰	۴۲۳	۸۲۹	۱۸۹	۵۴	۲۵	کل

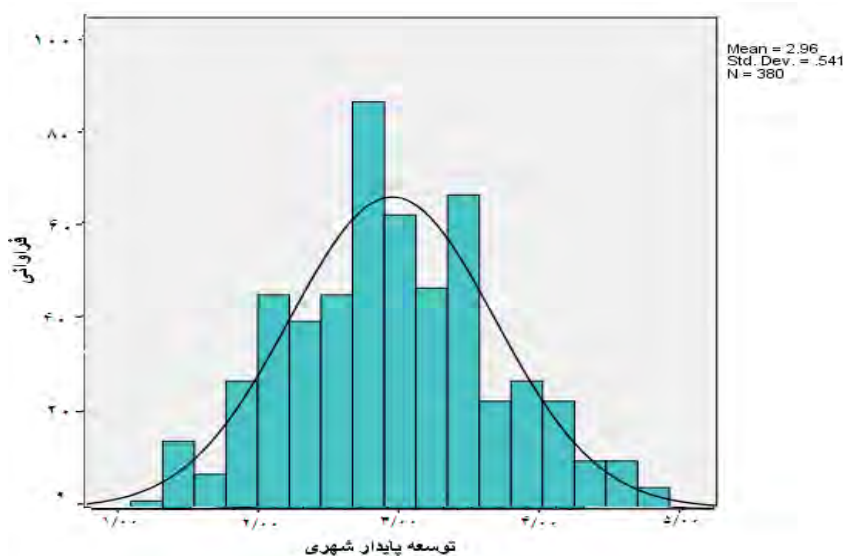

شکل ۵. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر حس تعلق شهروندان

اطلاعات توصیفی مربوط به متغیر توسعه پایدار شهری که در جدول ۶ به این متغیر توسعه پایدار شهری می‌باشد. ملاحظه می‌شود، میانگین عملی (مشاهده شده) تمام سوالات و همچنین میانگین کل سوالات مقدار ۲/۹۶ می‌باشد. و این داده نشان می‌دهد که از میانگین نظری یعنی مقدار ۳ کمتر بوده و این دلالت بر این موضوع دارد که نمونه‌های تحقیق در پاسخ به سوالات پرسش‌نامه گزینه‌های مخالفم و کاملاً مخالفم را بیشتر انتخاب نموده‌اند، یعنی فراوانی گزینه‌های مخالفم و کاملاً مخالفم در مورد توسعه پایدار شهری نسبت به گزینه‌های دیگر بیشتر است. و این نشان دهند این است که توسعه پایدار در منطقه مورد مطالعه با چالش مواجه می‌باشد.

جدول ۶. تحلیل توصیفی متغیر توسعه پایدار شهری

انحراف معیار	مد	میانگین	فراوانی کل	فراوانی پاسخ ها					سوالها (گویهها)
				کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم	
۱/۲۹	۴	۳/۴۴	۳۸۰	۶۶	۱۴۸	۷۷	۲۹	۶۰	فرصت‌های شغلی در این منطقه فراوان است.
۰/۷۸	۴	۴/۱۶	۳۸۰	۱۳۴	۲۱۷	۲۴	۸	۷	در مصرف انرژی صرفه جویی می‌کنم.
۰/۶۳	۲	۱/۷۳	۳۸۰	۲	۷	۱۲	۲۳۲	۱۲۸	در این منطقه فضای سبز فراوان است و به ایجاد فضای سبز و جنگل اهمیت داده می‌شود.
۱/۱۵	۴	۳/۲۴	۳۸۰	۵۴	۲۱۰	۶۱	۶	۴۹	حمل و نقل عمومی به اندازه نیاز وجود دارد و در دسترس عموم قرار دارد.
۰/۹۹	۴	۳/۲	۳۸۰	-	۱۸۸	۱۰۸	۴۱	۳۵	میزان ترافیک در این منطقه حداقل است و میزان آلودگی هوا هم پایین است.
۰/۶۷	۲	۱/۷	۳۸۰	-	۹	۱۹	۱۹۹	۱۵۳	حجم ضایعات شهری در سطح شهر کمتر است.
۰/۵۴	۲/۸۳	۲/۹۶	۲۲۸۰	۲۶۱	۷۶۶	۳۰۱	۵۱۵	۴۲۲	کل

شکل ۵. نمودار هیستوگرام توصیف متغیر توسعه پایدار شهر

رابطه مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری

طبق اطلاعات جدول ۷، در آزمون رابطه مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری، سطح معناداری ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۷۲۴، به دست آمده است. به این معنا که بین دو متغیر همبستگی معنادار و مثبت وجود دارد و با افزایش میزان مشارکت اجتماعی شهروندان، توسعه پایدار شهروندی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۷. ضریب همبستگی بین مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۲۴
مشارکت اجتماعی	معناداری ۰/۰۰۰
	تعداد ۳۸۰

رابطه متقابل و توسعه پایدار شهری

بر اساس اطلاعات جدول ۸، سطح معناداری ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۶۴۲ به دست آمده است که این نتیجه بیانگر رابطه معنادار و مثبت بین دو متغیر می‌باشد. یعنی با افزایش رابطه متقابل بین شهروندان، توسعه پایدار شهروندی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۸. ضریب همبستگی بین رابطه متقابل شهروندان

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۶۴۲
رابطه متقابل	معناداری ۰/۰۰۰
	تعداد ۳۸۰

رابطه تعهد متقابل و توسعه پایدار شهری

سطح معناداری ضریب همبستگی پیرسون، بین دو متغیر تعهد متقابل و توسعه پایدار شهری، ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۷ به دست آمد (جدول ۹) و این نشان از معناداری بین این دو متغیر می‌باشد. بیانگر رابطه معنادار و مثبت بین دو متغیر می‌باشد. یعنی با افزایش تعهد متقابل بین شهروندان، توسعه پایدار شهروندی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۹. ضریب همبستگی بین تعهد متقابل شهروندان

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۷۰۱
تعهد متقابل	معناداری ۰/۰۰۰
	تعداد ۳۸۰

رابطه انتظارات متقابل و توسعه پایدار شهری

بر اساس اطلاعات جدول ۱۰، در آزمون همبستگی پیرسون رابطه بین انتظارات متقابل و توسعه پایدار شهری، سطح معناداری ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۶۲ به دست آمده است. به این معنا که بین متغیرهای انتظارات متقابل و توسعه پایدار شهری، رابطه معنادار و مثبت وجود دارد و با افزایش تعهد متقابل بین شهروندان، توسعه پایدار شهروندی نیز افزایش می‌یابد.

جدول ۱۰. ضریب همبستگی بین انتظارات متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۶۲۲
انتظارات متقابل	معناداری ۰/۰۰۰
	تعداد ۳۸۰

رابطه حس تعلق و توسعه پایدار شهری

برای تعیین رابطه حس تعلق و توسعه پایدار شهری از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. اطلاعات جدول ۱۱، سطح معناداری ۰/۰۰۰ با ضریب همبستگی ۰/۶ را نشان می‌دهد. به این معنا که بین دو متغیر حس تعلق و توسعه پایدار شهری رابطه معنادار و مثبت وجود دارد و با افزایش حس تعلق در بین شهروندان، توسعه پایدار شهری نیز بهبود می‌یابد.

جدول ۱۱. ضریب همبستگی بین حس تعلق شهروندان و توسعه پایدار شهری

متغیر	توسعه پایدار شهری
ضریب همبستگی پیرسون	۰/۶۰۱
حس تعلق	معناداری ۰/۰۰۰
	تعداد ۳۸۰

نتایج آزمون رگرسیون

در ادامه برای رسیدن به نتیجه مطلوب جهت بررسی تأثیر همزمان چهار مؤلفه مشارکت اجتماعی شهروندان (حس تعلق، تعهد متقابل، رابطه متقابل، انتظارات متقابل) بر توسعه پایدار شهر پارس آباد از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده شد. بنابراین برای انجام این فرآیند نیاز به تعیین متغیرهای مستقل وارد شده و روش مورد استفاده در تعیین رگرسیون می‌باشد که جدول ۱۲ ارائه شده است.

جدول ۱۲. متغیرهای مستقل وارد شده و روش مورد استفاده در تعیین رگرسیون

روش	متغیرهای وارده
همزمان	حس تعلق، تعهد متقابل، رابطه متقابل، انتظارات متقابل

جدول ۱۳، به ترتیب ضریب همبستگی چندگانه، ضریب تعیین، ضریب تعیین تعدیل شده و خطای معیار تخمینی نتایج آزمون رگرسیون چندگانه برای مشارکت اجتماعی شهروندان با توجه به چهار متغیر تعهد متقابل، رابطه متقابل، انتظارات متقابل و تأثیر آنها در توسعه پایدار شهری را نشان می‌دهد.

جدول ۱۳. ضریب چندگانه

خطای انحراف معیار تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی
۰/۳۶۸۴۲	۰/۵۳۶	۰/۵۴۱	۰/۷۳۶

جدول ۱۴، تحلیل واریانس رگرسیون، به منظور بررسی قطعیت وجود رابطه خطی بین متغیرها را نشان می‌دهد که توسط مدل ANOVA صورت گرفته است و لذا با توجه به اینکه سطح معناداری بیش از ۰/۰۵ می‌باشد، پس فرض خطی بودن مدل تأیید می‌شود.

جدول ۱۴. نتایج آزمون آنوا (بررسی خطی بودن)

مدل	مجموع مربعات	میانگین مربعات	درجه آزادی	F	معناداری
رگرسیون	۶۰/۰۶۵	۱۵/۰۱۶	۴	۱۱۰/۶۳۰	۰/۰۰۰
باقی مانده	۵۰/۹۰۰	-/۱۳۶	۳۷۵		
کل	۱۱۰/۹۶۵		۳۷۹		

در جدول ۱۵، به ترتیب ضرایب رگرسیون و مقدار ثابت ارائه شده است. که ستون ضرایب استاندارد شده این جدول نشان می‌دهد که مؤلفه متغیر انتظارات متقابل با ضریب استاندارد ۰/۰۷۳ از میزان تاثیرگذاری معنادار برخوردار نیست. اما تعهد متقابل با ضریب استاندارد ۰/۴۱۲ بیشترین تأثیر را در توسعه پایدار شهری داشته است و مؤلفه حس تعلق متقابل با ضریب استاندارد ۰/۱۴۷ کمترین تأثیرگذاری را در توسعه پایدار شهری داشته است.

لذا براساس، نتایج تحلیل رگرسیون، تأثیر سه مؤلفه رابطه متقابل، تعهد متقابل و حس تعلق به صورت همزمان بر توسعه پایدار شهر پارس‌آباد معنادار بوده و مؤلفه انتظارات متقابل با توسعه پایدار رابطه معناداری نداشته است.

جدول ۱۵. نتایج تحلیل رگرسیون به روش همزمان

متغیرها	معناداری	t	ضریب‌های استاندارد	ضریب‌های غیراستاندارد
			بتا	خطای انحراف ، بتا
ثابت	۰/۰۰۰	۶/۹۲۶	-	۰/۹۱۸
رابطه متقابل	۰/۰۰۱	۳/۲۵۶	-/۱۸۵	۰/۱۱۸
تعهد متقابل	۰/۰۰۰	۶/۹۸۰	-/۴۱۲	۰/۲۹۴
انتظارات متقابل	۰/۲۶۲	۱/۱۲۴	-/۰۷۳	۰/۰۵۰
حس تعلق	۰/۰۱۳	۲/۴۹۷	-/۱۴۷	۰/۱۳۰

بحث و نتیجه‌گیری

مشارکت واقعی آگاهانه و موثر مردم در توسعه شهری در سایه وجود و حضور جدید گروه‌ها، نهادها و سازمان‌های جامعه مدنی امکان‌پذیر است. شهر پارس‌آباد مثل دیگر جوامع شهری، بدون اتکاء به مشارکت مردم قادر به اداره امور نخواهد بود. برای موفقیت یک اداره این شهر، شهروندان باید فعال بوده و حالت انفعالی نداشته باشند. با توجه به اهمیت این مسئله مهمترین هدف اصلی این پژوهش تعیین نقش مشارکت اجتماعی شهروندان در توسعه پایدار شهری است و اهداف اختصاصی آن تعیین رابطه چهار مؤلفه تعهد متقابل، رابطه متقابل، انتظار متقابل و حس تعلق با توسعه پایدار شهر پارس‌آباد جهت نهادینه کردن فرهنگ مشارکت اجتماعی شهروندان و استفاده از نهایت پتانسیل آنان جهت راه‌گشایی اساسی حل معضلات شهری و رسیدن به توسعه پایدار شهری برای سازمان‌ها و مدیران شهری بود.

در رویکرد جدید مدیریت شهری جهان، اجرای پروژه‌های توسعه شهری مشارکت شهری جایگاه خاصی یافته است. رکن اصلی اجرای پروژه توسعه شهری نیز مشارکت همه جانبه بخش‌های سازنده جامعه شهری (افراد و گروه‌های شهری) است. اصطلاح تخصصی توسعه از پایین به بالا نیز ناظر به نقش مشارکتی مردم است. به طوری که ملاحظه می‌گردد نقش مشارکتی مردم (افراد، گروه‌ها و سازمان‌ها) در فرایند توسعه از جمله توسعه شهری واقعیتی انکارناپذیر است.

نتایج تحقیق بیانگر آن است که بین تمام مؤلفه‌های مشارکت اجتماعی شهروندان و توسعه پایدار شهری، رابطه مثبت و معناداری بین دو متغیر وجود دارد. همانطور که می‌دانیم، منشاء سکونتگاهی شهر پارس‌آباد، ریشه‌ای کوچ نشینی داشته است. از آنجا که بنیان زیستی و توسعه این نوع شیوه زندگی از لحاظ جامعه‌شناسی مبتنی بر کارگروه، مشارکت کل اعضا ایل همراه با مؤلفه رابطه و تعهد متقابل می‌باشد، چرا که بدون پدیده مشارکت، ادامه این شیوه زندگی امکان‌پذیر نیست. لذا وقتی این عشایر به مرور زمان در شهر پارس‌آباد یکجانشین شدند

و شیوه زندگی شهری را انتخاب نمودند، بنابر اقتضا ذاتی زندگی پیشین خود که ریشه در فرهنگ و آداب و رسوم کهن آنها در گذشته و تا امروز داشته، سعی در حفظ کارگروهی و مشارکت در جامعه شهری نیز داشته اند. داده‌های این پژوهش نیز گواهی بر درستی این موضوع دارد. اما در تحلیلی عمیقتر و طبق آزمون رگرسیون که چهار مؤلفه را همزمان در توسعه پایدار مورد ارزیابی قرار گرفت، مشخص شد، مؤلفه‌های تعهد و رابطه متقابل بنابر همان نوع زیست که مبتنی بر تعهد و رابطه دو طرفه برای ادامه حیات است، بیشترین ضریب همبستگی را با توسعه پایدار شهری نشان داد.

از بعد مؤلفه انتظار متقابل، نظر به اینکه استقلال و خودکفایی ریشه در زندگی جمعی این اقوام دارد، در نتیجه متکی بر توان خود در توسعه هستند و انتظاری از مسئولین شهر برای توسعه شهری خود ندارند. داده‌های پژوهش هم بر این گفته صحنه می‌گذارد. از نظر مؤلفه حس تعلق مکانی نیز، چون ساکنین این شهر شیوه زندگی با هویت کوچ داشتند و در نتیجه حس تعلق مکانی به زندگی و مکان یکجانشینی (شهری) نداشته اند، چون که علل استقرار برخی از آنها در شهر پارس‌آباد به دلایل عوامل ناخواسته اقتصادی و اجتماعی انجام گرفته است و در نتیجه تأثیری دو چندان بر کاهش حس تعلق مکانی بر شهروندان شهر پارس‌آباد داشته است، چون که حس تعلق خاصی بر شیوه زندگی کوچ نشینی دارند تا زندگی شهرنشینی. در نتایج آزمون رگرسیون همزمان مؤلفه حس تعلق مکانی، کمترین تأثیرگذاری در توسعه پایدار شهر را به خود اختصاص داده است که بیانگر تحلیل درست از موضوع بحث می‌باشد. در ادامه به طور جداگانه به تحلیل هر چهار مؤلفه مشارکت اجتماعی در توسعه پایدار شهری پرداخته می‌شود.

با توجه به تحلیل توصیفی متغیر رابطه متقابل شهروندان که میانگینی برابر با (۳/۴۸) را نشان داد. بیانگر آن است که اکثر شهروندان، از طریق برقراری روابط با یکدیگر و حفظ آن در طول زمان قادر به همکاری با یکدیگر می‌شوند، تا به انجام اموری بپردازند که با به تنهایی قادر به اجرای آن نیستند؛ یا اجرای آن با دشواری‌های زیادی همراه است. لذا آزمون فرضیه رابطه متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری نشان می‌دهد که بین این دو متغیر رابطه معناداری وجود دارد و اینکه شدت همبستگی بین دو متغیر رابطه متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری ۶۴/۲ درصد بوده، که بیانگر رابطه مستقیم بین این دو متغیر است. باید توجه کرد که نتایج این پژوهش در مقایسه با نتایج پژوهش مشابه از جمله مطالعات موسایی و شبانی (۱۳۸۹) مبنی بر اینکه مشارکت اجتماعی از بعد انتظارات و تعهدات متقابل نقشی در رسیدن جامعه به هدف مطلوب دارد، سازگاری و مشابهت دارد.

طبق داده‌های پژوهش میانگین تعهد متقابل شهروندان که ضریب ۳/۲۵ را نشان می‌دهد، بیانگر آن است که اکثر شهروندان، خود را عضو جدایی ناپذیر از گروه می‌دانند، به گروه احترام می‌گذارد، به آن تعهد دارند و با آن همکاری می‌کند. بنابراین آزمون این فرضیه نشان می‌دهد که بین تعهد متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهری رابطه معناداری وجود دارد. از سویی ضریب تعیین بین این دو متغیر که برابر با ۰/۴۹۱ است بیانگر این است که این متغیر نسبت به متغیر رابطه متقابل تقریباً ۹ درصد تأثیرگذاری بیشتر را نشان می‌دهد و بنابراین می‌توان نتیجه گرفت تعهد از بعد اخلاقی نسبت به رابطه اهمیت زیادی در توسعه و مشارکت پایداری شهر پارس‌آباد داشته است و این ناشی از بافت سنتی و پایبندی به حفظ ارزشهای و تعهد اخلاقی ساکنین این شهر که انسانهای معتقد هستند می‌باشد. در مقایسه تطبیقی با پژوهش مشابه نیز حاکی از این است که با نتایج پژوهش مفرح (۱۳۸۹) مبنی بر تأثیرافزایش مشارکت در ارتقای تعهد متقابل و حس تعلق شهروندان، سازگاری و هماهنگی دارد.

ضریب تعیین بین انتظارات متقابل و توسعه پایدار شهری برابر با میزان ۰/۳۸۶ می‌باشد و این امر نیز نشان می‌دهد که انتظارات شهروندان از مسئولین شهری در جهت توسعه پایدار شهری به میزان ۳۸/۶ درصد می‌باشد و نشان از تأثیرگذاری بسیار اندک این مؤلفه نسبت به سه مؤلفه دیگر در توسعه پایدار شهری پارس‌آباد می‌باشد. دلیل این امر نشان از عدم انتظار شهروندان شهر پارس‌آباد از مسئولین شهر در جهت توسعه پایدار شهر دارد. چرا که ساکنان شهر به دلیل وعده‌های توخالی که مسئولین شهر به ساکنین در سالهای متمادی ارائه دادند و به آنها عمل ننموده اند، بنابراین شهروندان طبق تجربه یاد گرفتن که هیچ انتظاری از مسئولان شهری برای توسعه شهر نیست.

و اینکه ضریب تعیین بین تعهد متقابل شهروندان و توسعه پایدار شهروندی برابر با میزان ۰/۴۹۱ می‌باشد که نشان می‌دهد متغیر توسعه پایدار به میزان ۴۹/۱ درصد تحت تأثیر متغیر تعهد متقابل شهروندان قرار دارد این مؤلفه نسبت به مؤلفه رابطه متقابل تقریباً ۹ درصد تأثیرگذاری بیشتر را نشان می‌دهد و بنابراین می‌توان نتیجه گرفت تعهد از بعد اخلاقی نسبت به رابطه اهمیت زیادی در توسعه و مشارکت پایداری شهری پارس‌آباد دارد. چرا که شهروندان پارس‌آباد با تکیه بر آرمان و هویت سنتی مبنی بر پایبندی بر متعهد بودن به کارگروهی در پیشبرد توسعه همگانی اهمیت قائل هستند و این ریشه در نحوه هویت معیشتی این اقوام شهرنشین در شمالغرب ایران دارد.

نتیجه آزمون رابطه حس تعلق شهروندان و توسعه پایدار شهری که ضریبی با میزان ۰/۳۶۱ را نشان می‌دهد، بیانگر این است که حس تعلق شهروندان به میزان ۳۶/۱ درصد بر روی توسعه پایدار اثر داشته است. داده‌های این مؤلفه نشان می‌دهد که درصد تأثیرگذاری این متغیر بر توسعه

پایدار نسبت به دو متغیر رابطه متقابل و تعهد متقابل پایین بوده است. یکی از دلایل آن بافت سکونتی و ریشه عشایری این شهر که تعلق و حس هویت مکانی چندانی به شهر نداشت و این ریشه در فرهنگ عمیق و نهادینه شده، شیوه خاص زندگی ایلاتی عشایر اثل‌سون دارد. با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان نتیجه گرفت که مشارکت شهروندان در اداره امور شهر پارس‌آباد از شرایط نسبتاً مطلوب برخوردار است و اگر پدیده مشارکت در تمام مؤلفه‌های خود، تقویت شود، می‌تواند آثار مثبتی در توسعه پایدار آینده شهر ایفا نماید و اینکه شهر پارس‌آباد به مانند دیگر شهرها با مشکلاتی مانند محدودیتها و مشکلات نیروی متخصص و منابع مالی مواجه می‌باشد، در نتیجه جلب مشارکت مردم باعث رفع بخشی از نیاز مدیریت شهری به منابع انسانی و مالی می‌شود و این بدین معناست که با استفاده از مشارکت شهروندان، این مکان را فراهم می‌شود که با صرف انرژی و هزینه کمتر می‌توان اقدامات بسیاری موثر در توسعه پایدار شهر انجام داد.

راهکارها

با توجه به یافته‌های پژوهش، راهکارهای زیر ارائه می‌گردد:

- ارتقاء رابطه متقابل
 - ✓ نظرخواهی از ساکنین و استفاده از مشورت آنها در طرح‌ها و برنامه‌ها؛
 - ✓ عضویت در یک نهاد اجتماعی و مدنی؛ همکاری با موسسه‌های مذهبی و همکاری با نهادهای اداری و سازماندهی در محله؛
 - ✓ قرار دادن صندوق دریافت ایده از مخاطبان در هر سازمان و یا ایجاد و راه‌اندازی خطوط تلفن مستقیم برای رابطه مستقیم شهروندان با مدیران جهت ارائه مشکلات و خواست‌های خود.
- تقویت تعهد متقابل
 - ✓ تقویت زیرساخت‌های شهری توسط مسئولان مانند مکان‌های تفریحی، ورزشی، فرهنگی، خدماتی و...؛
 - ✓ احترام شهروندان به حقوق شهروندان دیگر و نسبت به قوانین شهری.
- ارتقاء انتظارات متقابل
 - ✓ مشارکت دادن دائمی و واقعی مردم در عرصه‌های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و توزیع عادلانه امکانات و همچنین شناسایی نیازهای اهل محل و اولویت‌بندی جهت رفع نیازها؛
 - ✓ افزایش دسترسی به وسایل حمل و نقل، خلق فضاهای باز عمومی مانند میدان‌ها، پارک‌های کوچک؛
 - ✓ در مقابل شهروندان نگهداری و بهره‌برداری بهینه از این امکانات شهری.
- تقویت حس تعلق
 - ✓ برگزاری جشن‌ها و مراسم محلی برای بالا بردن تعلق اجتماعی شهروندان.
- پیشنهاد برای تقویت مشارکت اجتماعی در توسعه پایدار شهر
 - ✓ تقویت رابطه مردمی با شوراهای شهر که حلقه اتصال بین مردم و مسئولان شهری از طریق برگزاری نشست‌ها گردهمایی‌ها؛
 - ✓ نهادینه نمودن اصل مشورت و مشارکت در جامعه شهری بر اساس آموزه‌های دینی با تأکید بر اهمیت مشورت و مشارکت در کتب دینی.

منابع

۱. اداره کل راه و شهرسازی استان اردبیل، (۱۳۹۸)، *مطالعات فنی*.
۲. اصغریور محمدرضا (۱۳۸۸)، *مشارکت/اجتماعی شهروندان مشهد در امور مربوط به شهرداری و عوامل مؤثر بر آن*، مجله مدیری شهری در فصلنامه شورای اسلامی شهر مشهد، شماره ۳: ۴۳-۶۴.
۳. پاکرو، نازی، ستارزاده، داریوش (۱۴۰۰)، *بررسی مؤلفه‌های مؤثر در چالش‌های نهادی مشارکت شهروندی در بازآفرینی پایدار شهری مطالعه موردی: شهر تبریز*. نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، شماره ۲۱: ۱۹۹-۱۷۷.
۴. پرجمی داود، (۱۳۷۴)، *تعهد اجتماعی جوانان و عوامل مؤثر بر آن*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، تهران. استاد راهنما: محمد صادق مهدوی
۵. پیران، پرویز (۱۳۷۶)، *میانی مفهومی و نظری مشارکت، موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، تهران*.
۶. تقوایی، مسعود، بابانسیب، رسول، موسوی، چمران (۱۳۸۹)، *تحلیلی بر سنجش عوامل مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت شهری مطالعه موردی: منطقه ۴ شهر تبریز*، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای سال اول، شماره ۲: ۱۳-۳۶.

۷. حسینی، سیدهدادی، قدرتی، حسین، جوادیان، سیدحمید (۱۳۹۱)، *تحلیلی بر جایگاه مشارکت شهروندان و توسعه پایدار شهری (مطالعه موردی شهر سبزوار)*، چهارمین کنفرانس برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، مشهد: ۱-۱۶.
۸. دانشپور، سید عبدالهادی، هادیان، اکرم (۱۳۸۸)، *نوسازی بافت‌های فرسوده شهری و مشارکت شهروندان، اولین همایش بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری، همایش بهسازی و نوسازی بافت‌های فرسوده شهری مشهد: ۱-۱۷.*
۹. رجبی، آزیتا (۱۳۹۰)، *شیوه‌های مشارکت شهروندی در فرایند توسعه شهری، فصلنامه آمایش محیط، ۱۲: ۱۰۱-۱۱۶.*
۱۰. رهنورد، فرج‌الله (۱۳۸۰)، *مدیریت مشارکتی (تئوری و عمل)*، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۱۱. زاهدانی، سیدسعید زاهد، زهری بیدگلی، سیدمحسن (۱۳۹۱)، *مدیریت شهری و تبیین مشارکت اجتماعی شهروندان در شهرداری، مطالعات جامعه‌شناسی شهری، سال دوم، شماره ۵: ۸۳-۱۲۰.*
۱۲. زالی، نادر، مهدی، علی، طورانی، علی، مهدیان بهنمیری، معصومه (۱۳۹۲)، *تحلیلی بر عملکرد مدیریت شهری شهر مهاباد از منظر مشارکت و رضایتمندی شهروندی، فصلنامه پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، دوره ۴، شماره ۸: ۲۷-۴۴.*
۱۳. شریفیان، مریم (۱۳۸۰)، *مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸: ۴۸.*
۱۴. شیانی ملیحه، رضوی الهاشم بهراد، دلپسند کامل، (۱۳۹۱)، *بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت شهروندان در مدیریت امور شهری تهران، فصلنامه علمی تخصصی مطالعات شهری، سال دوم، شماره چهارم، پاییز: ۲۱۵-۲۳۹.*
۱۵. مهندسان مشاور شارمند (۱۳۸۰)، *طرح جامع شهرستان پارس‌آباد*
۱۶. علوی تبار، علیرضا (۱۳۸۰)، *الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها، انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.*
۱۷. غفاری، غلامرضا؛ جمشیدزاده، ابراهیم، (۱۳۹۰)، *مشارکت‌های مردمی و امور شهری (بررسی موانع، مشکلات و راهکارهای توسعه مشارکت‌های مردمی)*، انتشارات جامعه و فرهنگ، تهران
۱۸. کریمی، فریده، عبدالله‌زاده فرد، علیرضا، شکور، علی (۱۳۹۷)، *نقش راهبرد توسعه شهری CDS در توسعه پایدار شهری، مطالعه موردی: منطقه ۳ شهرداری شیراز، دو فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، سال نهم، شماره ۱، پیاپی ۱۷: ۱۰۴-۹۱.*
۱۹. مبارکی، محمد، صلاحی، سمیه (۱۳۹۱)، *کیفیت خدمات شهری، تعهدات شهروندی و حس تعلق اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال سیزدهم، شماره ۵۰: ۲۷۵-۳۱۵.*
۲۰. مفرح فاطمه (۱۳۸۹)، *بررسی نقش سرمایه اجتماعی در ارتقای تعلق اجتماعی شهروندان در محله، همایش منطقه ای در حوزه اجتماعی و فرهنگی، تهران: ۱-۱۹.*
۲۱. موسایی میثم، ملیحه شیانی (۱۳۸۹)، *مشارکت در امور شهری و الزامات آن در شهر تهران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دهم، شماره ۳۸: ۲۴۵-۲۶۸.*
۲۲. مهدوی سید محمد صادق، رحمانی خلیلی احسان، (۱۳۸۸)، *بررسی تاثیر دینداری بر مشارکت اجتماعی شهروندان تهرانی، پژوهشنامه علوم اجتماعی، سال دوم، شماره ۴: ۲۹-۵.*
۲۳. یزدان‌پناه براتی، ناصر، شاه‌آباد، محمدرضا (۱۳۹۰)، *بررسی رابطه مفهومی سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی در محیط شهری (نمونه موردی: شهر جدید پردیس)*، جامعه پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی سال دوم، شماره ۱: ۲۵-۴۹.

24. Chidi, N., Thaddeus, A., Raymond, N. (2012), *Social participation in city governance and urban livelihoods: Constraints to the informal recycling economy in Aba, Nigeria*, City, Culture and Society, No. 3: 313-325.
25. Deakin. M., Reid. A. (2014), *Sustainable urban development: Use of the environmental assessment methods*, Sustainable Cities and Society, No.10: 39-48
26. Driskell, David (2002), *Creating Better Cities with Children and Youth, A Manual for Participation*, London and New York, EARTHSCAN publication.
27. El.R., Abd, El.Ela, A. (2011), *Social participation in Egypt: Civil Society's former experience and new opportunities*. Draft Background Paper 11, World Conference on Social Determinants of Health, Rio De Janeiro, Brazil.

28. Mattessich, PAUL (2009), *Social capital and community building*, Routledge publication.

Persian resources

1. Alavi Tabar, Alireza (2001), *The model of citizen participation in the administration of urban affairs*, published by the Organization of Municipalities
2. Asgharpour Mohammad Reza (2009), *Social participation of the citizens of Mashhad in matters related to the municipality and the factors affecting it*, Journal of Urban Management in the Quarterly Journal of the Islamic Council of Mashhad, No. 3: 43-64.
3. Daneshpour, Seyed Abdolhadi, Hadian, Akram (2009), *Renovation of worn-out urban structures and citizen participation, the first conference on the improvement and renovation of worn-out urban structures*, Conference on the improvement and renovation of worn-out urban structures in Mashhad: 1-17.
4. General Department of Roads and Urban Development of Ardabil Province, (1398), *technical studies*.
5. Ghaffarzadeh Gholamreza, Jamshidzadeh Ebrahim (2011), *Public Participation and Urban Affairs (Study of Barriers, Problems and Strategies for the Development of Public Participation*, Society and Culture Publications
6. Hosseini, Seyed Hadi, Ghodrati, Hossein, Javadian, Seyed Hamid (2012), *An Analysis of the Status of Citizen Participation and Sustainable Urban Development (Case Study of Sabzevar)*, Fourth Conference on Urban Planning and Management, Mashhad: 1-16
7. Karimi, Farideh, Abdollahzadeh Fard, Alireza, Shakur, Ali (2015), *The Role of Urban Development Strategy (CDS) in Sustainable Urban Development, Case Study: Shiraz Municipality, Region 3*, Two Quarterly Journal of Urban Ecology Research, Year 9, Issue 1 , Pp. 104: 17-91.
8. Mahdavi Seyed Mohammad Sadegh, Rahmani Khalili | Ehsan, (2009), *The effect of religiosity on social participation of Tehran citizens*, Journal of Social Sciences, Second Year, No. 4: 29-5
9. Mofrah Fatemeh (2010), *A Study of the Role of Social Capital in Promoting the Social Belonging of Citizens in the Neighborhood*, Regional Conference in the Social and Cultural Sphere, Tehran: 1-19.
10. Mosaei Meysam, Maliheh Shiani (2010), *Participation in Urban Affairs and Its Requirements in Tehran*, Social Welfare Research Quarterly, Year 10, No. 38: 245-268.
11. Mubaraki, Mohammad, Salahi, Somayeh (2012), *Quality of Urban Services, Citizenship Commitments and Sense of Social Belonging*, Social Welfare Research Quarterly, Year 13, No. 50: 275-315
12. Pakro, Nazli, Sattarzadeh, Dariush (1400), *Investigating the effective components in the institutional challenges of citizen participation in sustainable urban regeneration Case study: Tabriz*. Journal of Applied Research in Geographical Sciences, No. 21: 177-199.
13. Parchami Ramin, (1995), *Social commitment of young people and the factors affecting it*, Master Thesis, Shahid Beheshti University of Tehran, Supervisor Mohammad Sadegh
14. Piran, Parviz (1997), *Conceptual and Theoretical Foundations of Participation*, Planning Research Institute, Tehran.6.
15. Rajabi, Azita (2011), *Methods of Citizen Participation in the Urban Development Process*, Environmental Planning Quarterly, 12: 101-116.
16. Rahnavard, Farjaleh (2001), *"Participatory Management (Theory and Practice)*, Public Management Training Center Publications."
17. Sharifian, Maryam (2001), *Citizenship Participation, Urban Governance and Urban Management*, Urban Management Quarterly, No. 8:48.

18. Shiani Maliheh, Razavi Al-Hashim Behrad, Delpsand Kamel, (2012), *A Study of Social Factors Affecting Citizens' Participation in Tehran Urban Management*, Quarterly Journal of Urban Studies, Year 2, Issue 4, Fall: 215-239.
19. Sharmand Consulting Engineers (2001), *comprehensive plan of Parsabad city*
20. Taghvaei, Massoud, Babansab, Rasoul, Mousavi, Chamran (2010), *An Analysis of Measuring Factors Affecting Citizens' Participation in Urban Management. Case study: District 4 of Tabriz*, Urban and Regional Studies and Research of the first year, No. 2: 13-36.
21. Yazdanpanah Barati, Nasser, Shahabad, Mohammad Reza (2011), *A Study of the Conceptual Relationship between Social Capital and Quality of Life in Urban Environment (Case Study: New Campus City)*, Cultural Sociology, Institute of Humanities and Cultural Studies, Second Year, No. 1: 49-25.
22. Zahedani, Seyed Saeed Zahed, Zohri Bidgoli, Seyed Mohsen (2012), *Urban Management and Explaining the Social Participation of Citizens in the Municipality*, Urban Sociological Studies, Second Year, No. 5: 83-120.
23. Zali, Nader, Mahdi, Ali, Torani, Ali, Mahdian Bahnemiri, Masoumeh (2013), *An Analysis of the Performance of Urban Management in Mahabad from the Perspective of Citizenship Participation and Satisfaction*, Journal of Urban Ecology Research, 4 Volume 4, Number 8: 44-27

